

vonnis

RECHTBANK MIDDEN-NEDERLAND

Civiel recht
handelskamer

locatie Utrecht

zaaknummer / rolnummer: C/16/398473 / HA ZA 15-696

Vonnis van 13 april 2016

in de zaak van

1. de besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid **MEDIA COMMUNICATIE EN ADVIEZEN B.V.**,
gevestigd te Amsterdam,
2. de besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid **A3 UITGEVERS B.V.**,
gevestigd te Heerenveen,
3. de besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid **TRIPUBLISHING COMMUNICATIE PROJECTEN B.V.**,
gevestigd te Heerenveen,
eisers,
advocaat mr. M.G.F.A. Janssen,

tegen

- de vereniging
AVROTROS,
gevestigd te Hilversum,
gedaagde,
advocaat mr. H.A.J.M. van Kaam.

Partijen zullen hierna eisers en AVROTROS genoemd worden.

1. De procedure

- 1.1. Het verloop van de procedure blijkt uit:
 - het tussenvonnis van 2 december 2015;
 - het proces-verbaal van comparitie, gehouden op 14 maart 2016.

- 1.2. Ten slotte is vonnis bepaald.

2. De feiten

- 2.1. Op 3 februari 2015 heeft AVROTROS het programma Opgelicht?! uitgezonden (hierna: de uitzending). De uitzending had als thema 'advertentiefraude'. In de uitzending werden eisers als voorbeeld gesteld voor wat volgens het programma mis is in de branche

waarin eisers werkzaam zijn. In de uitzending werd – kort samengevat – gemeld dat zo'n 82% van de adverteerders zich opgelicht zou voelen, dat de toegezegde verspreiding van bladen onder ziekenhuizen niet plaatsvindt en dat de goede doelen waarmee wordt geschermd geen opbrengsten zouden ontvangen.

2.2. Eisers en AVROTROS c.q. de redactie van het programma hebben zowel voor als na de uitzending (schriftelijk) contact met elkaar gehad over enerzijds de hiervoor genoemde klachten aan het adres van eisers en anderzijds de resultaten van een eigen onderzoek dat eisers hebben verricht naar aanleiding van die klachten. Eisers hebben AVROTROS verzocht om verstrekking van de onderzoeksgegevens/bescheiden die AVROTROS heeft gebruikt om te komen tot de mededelingen die AVROTROS in de uitzending heeft gedaan over eisers (hierna: de onderzoeksgegevens). AVROTROS heeft de onderzoeksgegevens niet verstrekt aan eisers.

3. Het geschil

3.1. Eisers vorderen – zakelijk weergegeven – afschrift van de onderzoeksgegevens op straffe van een dwangsom, met veroordeling van AVROTROS in de proceskosten.

3.2. Eisers hebben hun vordering gebaseerd op artikel 843a Rv. Ter onderbouwing van hun vordering hebben eisers gesteld dat zij een rechtmatig belang hebben bij afgifte van de onderzoeksgegevens, dat deze gegevens voldoende bepaald zijn en dat sprake is van een rechtsbetrekking tussen eisers en AVROTROS uit hoofde van onrechtmatige daad.

3.3. AVROTROS heeft verweer gevoerd. Zij heeft zich in verband met het belang bij bescherming van de onderzoeksgegevens beroepen op artikel 10 EVRM. Daarnaast is AVROTROS van mening dat niet voldaan is aan de vereisten van artikel 843a Rv. Eisers hebben geen rechtmatig belang bij afschrift van de onderzoeksgegevens, de onderzoeksgegevens zijn onvoldoende bepaald en er is geen sprake van een rechtsbetrekking tussen eisers en AVROTROS. Daarnaast heeft AVROTROS gesteld dat gewichtige redenen zich verzetten tegen toewijzing van de vordering en dat redelijkerwijs kan worden aangenomen dat een behoorlijke rechtsbedeling ook zonder verschaffing van de onderzoeksgegevens is gewaarborgd. Verder heeft AVROTROS verweer gevoerd tegen de gevorderde uitvoerbaarverklaring bij voorraad en de gevorderde dwangsom.

3.4. Op de stellingen van partijen wordt hierna, voor zover van belang, nader ingegaan.

4. De beoordeling

4.1. AVROTROS heeft in de eerste plaats als verweer gevoerd dat de vordering van eisers moet worden beoordeeld met inachtneming van de waarborgen in artikel 10 EVRM. Eisers hebben dit betwist. De rechtbank zal daarom allereerst dit verweer bespreken.

Toepasselijkheid van artikel 10 EVRM

4.2. Op grond van artikel 10 EVRM heeft een ieder recht op vrijheid van meningsuiting. Dit recht omvat de vrijheid een mening te koesteren en de vrijheid om inlichtingen of denkbeelden te ontvangen of te verstrekken, zonder inmenging van enig openbaar gezag en ongeacht grenzen. Volgens de jurisprudentie van het Europese Hof voor

de Rechten van de Mens (hierna: EHRM) genieten niet alleen journalistieke bronnen bescherming op grond van artikel 10 EVRM, maar ook journalistiek materiaal dat informatie bevat die identificatie van journalistieke bronnen mogelijk maakt (hierna: journalistiek bronmateriaal).¹ Dit betekent dat een journalist de identiteit van zijn bron in beginsel niet hoeft te onthullen. Het EHRM heeft daarnaast bepaald dat de afgifte van eigen onderzoeksmateriaal (hierna: journalistiek onderzoeksmateriaal) een beperkend effect (*chilling effect*) kan hebben op de uitoefening van persvrijheid en daarom – afhankelijk van de omstandigheden van het geval – ook onder de bescherming van artikel 10 EVRM kan vallen.² Als journalistiek materiaal kan worden beschouwd onderzoeksmateriaal dat is verkregen door een journalist bij zijn onderzoek naar een mogelijke maatschappelijke misstand.³

4.3. AVROTROS heeft ter onderbouwing van haar verweer dat artikel 843a Rv moet worden toegepast met inachtneming van artikel 10 EVRM het volgende aangevoerd. Het programma Opgelicht?! valt onder de categorie onderzoeksjournalistiek. Het doen van journalistiek onderzoek en het bepalen van de te gebruiken onderzoeksmethoden behoren tot de kern van de journalistieke vrijheid. De door AVROTROS gebruikte onderzoeksgegevens betreffen zowel journalistiek bronmateriaal, waarbij AVROTROS haar bronnen anonimiteit heeft gegarandeerd, als journalistiek onderzoeksmateriaal. Het geven van een afschrift van de onderzoeksgegevens levert een ongerechtvaardigde beperking op van de journalistieke vrijheden die beschermd worden in artikel 10 EVRM. Als gevolg van deze beperking zal onherroepelijk een *chilling effect* optreden. Derden zouden de mogelijkheid krijgen om de burelen van nieuwsredacties ondersteboven te keren met het argument dat uit de bronnen, opnamen, aantekeningen of telefoongesprekken mogelijk interessante gegevens naar voren kunnen komen. Personen, ondernemingen en instellingen die misstanden in de samenleving aan de kaak willen stellen zullen er rekening mee moeten houden dat hun gegevens op straat komen te liggen. Het moeten geven van een afschrift is bovendien slecht voor de reputatie van een journalistiek programma als Opgelicht?! bij eventuele toekomstige bronnen. Tot slot wordt ook het publiek benadeeld bij afgifte, nu zij minder goed en snel geïnformeerd zal raken over misstanden die de samenleving raken.

4.4. Eisers hebben hiertegen het volgende ingebracht. Het door AVROTROS verrichte onderzoek betreft een klanttevredenheidsonderzoek, aangezien AVROTROS bij klanten van eisers alsmede bij ziekenhuizen navraag heeft gedaan naar hun tevredenheid respectievelijk naar de verspreiding van een bepaald blad binnen de organisatie. Het betreft hier geen vertrouwelijke informatie, omdat de bronnen bekend zijn. De gegevens van de partijen die zijn benaderd zijn rechtstreeks af te leiden uit de door AVROTROS (wel) verstrekte informatie en uit de uitzending zelf. Eisers hebben verder betwist dat sprake is van een *chilling effect*. Door het verstrekken van de onderzoeksgegevens wordt geen enkel journalistiek belang geschaad. Een volgende keer kan een dergelijk klanttevredenheidsonderzoek gewoon weer worden verricht. Eisers zien niet in hoe de geënquêteerden zich benadeeld zouden kunnen voelen en een volgende keer deelname aan een dergelijk onderzoek zouden kunnen weigeren. AVROTROS heeft geen enkel feit gesteld waaruit volgt dat het verstrekken van de onderzoeksgegevens de werkzaamheden

¹ EHRM 27 maart 1996, *NJ* 1996, 577 (Goodwin/Verenigd Koninkrijk) en EHRM 14 september 2010, *NJ* 2011, 230 (Sanoma Uitgevers/Nederland).

² EHRM 8 december 2005, Appl. nr. 40485/02 (Nordisk/Denemarken).

³ Hof Den Haag 22 december 2015, *NJF* 2016/68 (TROS/Pretium).

van AVROTROS zal belemmeren. Daarnaast is het volgens eisers zo dat de betreffende partijen niet in een afhankelijke relatie tot eisers staan en ook verder geen schadelijke gevolgen kunnen ondervinden van de door eisers verzochte inzage.

Journalistiek onderzoeks- en/of bronmateriaal

4.5. De rechtbank zal hieronder allereerst beoordelen of de onderzoeksgegevens kunnen worden beschouwd als journalistiek onderzoeks- en/of bronmateriaal in voornoemde zin.

4.6. Eisers hebben niet betwist dat het programma Opgelicht?! onder de categorie onderzoeksjournalistiek valt. Daarnaast staat tussen partijen vast dat de uitzending als thema 'advertentiefraude' had. Een dergelijke vorm van fraude kan als maatschappelijke misstand worden gezien. Gelet hierop kan het materiaal dat is verkregen door het programma bij haar onderzoek naar de mogelijke advertentiefraude naar het oordeel van de rechtbank worden beschouwd als journalistiek onderzoeksmateriaal. De vraag of in dit geval al dan niet sprake is van een klanttevredenheidsonderzoek (wat overigens wordt betwist door AVROTROS) doet aan dat oordeel niets af, nu dat slechts een discussie is over de gebruikte onderzoeksmethode. Voor zover eisers hiermee hebben willen betogen dat geen sprake is van onderzoeksjournalistiek, wordt deze stelling niet nader onderbouwd en moet deze als onvoldoende onderbouwd worden gepasseerd.

4.7. Eisers hebben verder betwist dat sprake is van journalistiek bronmateriaal, omdat de gegevens van de partijen die door AVROTROS zijn benaderd bekend zijn uit de informatie van AVROTROS en uit de uitzending zelf. Deze bronnen zijn volgens eisers (bijvoorbeeld) de 99 adverteerders uit nummer 14 van het blad 'Beter! Weetje & Doen' en de benaderde ziekenhuizen in de provincies Overijssel, Friesland en Zeeland. Eisers hebben echter in de dagvaarding ook gesteld dat zij willen kunnen nagaan met wie in deze organisaties AVROTROS heeft gesproken om te kunnen bepalen of AVROTROS met haar onderzoek zorgvuldig te werk is gegaan. Dit wijst erop dat de identiteit van de personen die AVROTROS heeft gesproken niet bekend is bij eisers. AVROTROS heeft gesteld dat zij de personen die zij heeft gesproken anonimiteit heeft gegarandeerd en dat de identiteit van die personen herleidbaar is op grond van de onderzoeksgegevens. Voor zover eisers met hun stelling dat uit niets volgt dat AVROTROS de geënquêteerden vertrouwelijkheid heeft toegezegd zich op het standpunt hebben willen stellen dat AVROTROS op dit punt niet aan haar stelplicht heeft voldaan, deelt de rechtbank die mening niet. De rechtbank ziet niet in wat AVROTROS nog meer had kunnen stellen, zonder daarmee de identiteit van haar bronnen op voorhand al prijs te geven.

4.8. Gelet op het voorgaande is de rechtbank van oordeel dat AVROTROS voldoende heeft gesteld dat sprake is van journalistiek onderzoeks- en bronmateriaal en dat eisers dit onvoldoende gemotiveerd hebben betwist.

Chilling effect

4.9. Het is vervolgens de vraag of een gedwongen afgifte van de onderzoeksgegevens een *chilling effect* kan hebben op de uitoefening van de persvrijheid. Persvrijheid is essentieel in een democratische samenleving en dient zo min mogelijk te worden beperkt. Daarvoor is vereist dat een journalist in beginsel vrij is en zich vrij moet voelen om onderzoek te doen naar maatschappelijke misstanden. De rechtbank acht het denkbaar dat

van de gedwongen afgifte van de onderzoeksgegevens een *chilling effect* kan uitgaan op de uitoefening van de persvrijheid, in die zin dat – zoals ook door AVROTROS is gesteld – personen, ondernemingen en instellingen die misstanden in de samenleving aan de kaak willen stellen er rekening mee zullen moeten houden dat hun gegevens op straat komen te liggen. In die gevallen waarin dat (zeer) onwenselijk is, is het ook niet ondenkbaar dat sommige misstanden daardoor niet meer openbaar zullen worden gemaakt. Dit kan vervolgens gevolgen hebben voor de mate waarin journalisten vrij zijn en zich vrij voelen onderzoek te doen naar maatschappelijke misstanden. Zij zouden daardoor bijvoorbeeld gedwongen kunnen worden hun onderzoeksmethoden aan te passen. De omstandigheid dat de betreffende partijen in kwestie niet in een afhankelijke relatie tot eisers staan doet aan het voorgaande niet af, omdat een mogelijk *chilling effect* niet alleen de betrokken partijen raakt, maar juist (ook) de uitoefening van de persvrijheid in het algemeen. Alles afwegende is de rechtbank daarom van oordeel dat eisers de stelling van AVROTROS dat de gedwongen afgifte van de onderzoeksgegevens een *chilling effect* kan hebben op de uitoefening van de persvrijheid onvoldoende gemotiveerd hebben betwist.

Tussenconclusie

4.10. Gelet op het bovenstaande is de rechtbank van oordeel dat het door eisers gevorderde afschrift van de onderzoeksgegevens een inbreuk vormt op artikel 10 EVRM. Een dergelijke inbreuk is slechts gerechtvaardigd indien deze bij wet is voorzien en, met inachtneming van de beginselen van subsidiariteit en proportionaliteit, noodzakelijk is in een democratische samenleving. Aangezien artikel 843a Rv de bevoegdheid geeft tot een dergelijke inbreuk, is deze inbreuk naar het oordeel van de rechtbank bij wet voorzien. Uit het voorgaande vloeit voort dat de vordering van eisers tot afschrift van de onderzoeksgegevens door AVROTROS op grond van artikel 843a Rv moet worden beoordeeld met inachtneming van de waarborgen in artikel 10 EVRM.

Toetsing aan artikel 843a Rv

4.11. AVROTROS heeft een beroep gedaan op artikel 843a lid 4 Rv. Op grond van deze bepaling is degene die gegevens onder zich heeft (onder andere) niet gehouden aan een vordering tot afschrift te voldoen, indien redelijkerwijs kan worden aangenomen dat een behoorlijke rechtsbedeling ook zonder verschaffing van de gevraagde gegevens is gewaarborgd. Als dit (bevrijdende) verweer slaagt, zal de vordering van eisers moeten worden afgewezen. De rechtbank zal daarom hieronder eerst dit verweer bespreken.

Behoorlijke rechtsbedeling

4.12. AVROTROS heeft aangevoerd dat het vooraf via artikel 843a Rv opvragen van de onderzoeksgegevens niet nodig is om eisers in staat te stellen de uitzending civielrechtelijk aan de kaak te stellen. De rechtspleging in het geval van een vordering van eisers uit onrechtmatige daad zal bestaan uit het toepassen van een belangenafweging, waarbij één van de aspecten is in hoeverre de uitzending steun vindt in het ten tijde van de uitzending bij AVROTROS bekende feitenmateriaal. AVROTROS zal de rechtbank in zo'n procedure daarvan moeten overtuigen. Eisers worden niet verhinderd een dergelijke vordering in te stellen. De volledige uitzending is beschikbaar en de concrete inhoud ervan is bekend, zodat de inhoud van de uitzending te verifiëren is. Daarnaast hebben eisers alternatieven om hun bezwaren in een civiele procedure te onderbouwen. Zij beschikken over alle informatie over

hun eigen bedrijfsvoering en over de resultaten van hun eigen onderzoek. Ook hebben eisers een bewijsaanbod gedaan, waaronder het horen van getuigen. Van bewijsnood aan de kant van eisers is volgens AVROTROS geen sprake.

4.13. Eisers hebben hiertegen ingebracht dat bij hen het sterke vermoeden leeft dat de uitzending ten opzichte van eisers een onrechtmatige daad oplevert. Het bewijs van dit vermoeden kan voor eisers redelijkerwijs langs geen andere weg worden verkregen dan dat AVROTROS inzage verschaft in de aan de klachten ten grondslag liggende onderzoeksgegevens. Om in rechte te kunnen aantonen c.q. te bewijzen dat sprake is van onrechtmatig handelen door AVROTROS dienen eisers in de gelegenheid te worden gesteld hun eigen onderzoeksresultaten te vergelijken met de onderzoeksgegevens van AVROTROS. Een getuigenverhoor biedt geen oplossing, omdat eisers zelf een oordeel willen kunnen vormen over de integriteit en/of objectiviteit van de gebruikte onderzoeksmethode. Zij achten het daarom voor een behoorlijke rechtsbedeling van belang dat aan hen inzage wordt verschaft in de onderzoeksgegevens. Dit belang dient zwaarder te wegen dan het belang van AVROTROS.

4.14. De rechtbank overweegt als volgt. Voor de vraag of redelijkerwijs kan worden aangenomen dat een behoorlijke rechtsbedeling ook zonder verschaffing van de gevraagde gegevens is gewaarborgd, dient allereerst te worden vastgesteld of sprake is van bewijsnood bij eisers. Bij de verdere beoordeling is van belang of de redenen die zijn aangevoerd tegen de verplichting tot verstrekking van de onderzoeksgegevens opwegen tegen de eisen van een behoorlijke rechtsbedeling. Daarbij zal moeten worden afgewogen of AVROTROS een onredelijk voordeel geniet of eisers een onredelijk nadeel lijden doordat de onderzoeksgegevens niet als bewijsmiddel beschikbaar komen. Het enkel hebben van een rechtens relevant belang is niet voldoende.

4.15. Het gestelde belang van eisers bij afschrift van de onderzoeksgegevens is gelegen in het kunnen aantonen c.q. kunnen bewijzen dat sprake is van onrechtmatig handelen van AVROTROS jegens eisers. Er veronderstellende wijs van uitgaande dat dit belang een rechtens relevant belang is, dan is het enkel hebben van een dergelijk belang niet voldoende. Er dient ook sprake te zijn van bewijsnood. De rechtbank leidt uit de stellingen van partijen af dat de klachten, hoewel misschien naar het oordeel van eisers te algemeen geformuleerd en niet onderbouwd met de onderliggende gegevens, voor eisers tot op zekere hoogte wel duidelijk (genoeg) zijn geweest. Eisers hebben immers naar aanleiding van de geuite klachten ook zelf een onderzoek naar die klachten kunnen verrichten. Uit die onderzoeksresultaten komt volgens eisers een heel ander beeld naar voren dan de door AVROTROS genoemde klachten. Zo hebben eisers gesteld dat de kennelijke onderzoeksresultaten van AVROTROS op essentiële onderdelen niet stroken met de verifieerbare bevindingen van eisers. Ook hebben eisers gesteld dat uit eigen onderzoek is gebleken dat adverteerders hebben moeten reageren op de stelling van AVROTROS dat zij een advertentie hebben geplaatst in een blad dat niet is verspreid. Op de vraag of een adverteerder zich dan opgelicht voelt, is volgens eisers maar één antwoord mogelijk. Tot slot hebben eisers gewezen op een e-mail van de heer B. Wisbrun van de landelijke stichting Tegen Zinloos Geweld op grond waarvan zou blijken dat wel aan een goed doel wordt gedoneerd. Deze omstandigheden wijzen niet op bewijsnood aan de zijde van eisers. Daarnaast hebben eisers hun stelling dat een getuigenverhoor niet geschikt zou zijn voor beoordeling van de door AVROTROS gehanteerde onderzoeksmethode niet of onvoldoende toegelicht. Gelet op het voorgaande is het voor de rechtbank vooralsnog niet duidelijk

geworden waarom het bewijs van een mogelijk onrechtmatig handelen door AVROTROS alleen kan worden verkregen door inzage in de onderzoeksgegevens. Ook is onduidelijk gebleven waarom eisers worden verhinderd om een vordering uit hoofde van onrechtmatige daad in te stellen. De enkele stelling dat eisers zelf een oordeel willen kunnen vormen over de integriteit en/of objectiviteit van de onderzoeksgegevens, al dan niet door middel van vergelijking met hun eigen onderzoeksresultaten, en zij dat nu niet kunnen, is (mede gelet op het voorgaande) onvoldoende om vast te kunnen stellen dat eisers wel in bewijsnood verkeren. Onder die omstandigheid (dat niet vastgesteld kan worden dat eisers in bewijsnood verkeren) is zonder nadere onderbouwing niet gebleken dat eisers onredelijk worden benadeeld als zij niet kunnen beschikken over de onderzoeksgegevens. Gelet op het belang van AVROTROS om haar journalistieke onderzoeks- en bronmateriaal te beschermen, ziet de rechtbank ook niet in dat AVROTROS een onredelijk voordeel zou genieten als zij de onderzoeksgegevens niet hoeft te verschaffen aan eisers. Het feit dat eisers nog voor de uitzending hebben geprobeerd om met AVROTROS in overleg te treden over de inhoud van de uitzending en AVROTROS hier (naar de mening van eisers) niet adequaat op heeft gereageerd, maakt het voorgaande voor de beoordeling in deze procedure niet anders.

Conclusie

4.16. Uit het voorgaande volgt dat voor toewijzing van de vordering van eisers tot afgifte van de onderzoeksgegevens door AVROTROS op de voet van artikel 843a Rv naar het oordeel van de rechtbank geen plaats is, reeds omdat redelijkerwijs kan worden aangenomen dat een behoorlijke rechtsbedeling ook zonder verschaffing van de onderzoeksgegevens is gewaarborgd. De rechtbank kan niet vaststellen dat sprake is van bewijsnood aan de zijde van eisers en evenmin is gebleken dat eisers onredelijk worden benadeeld als zij niet kunnen beschikken over de onderzoeksgegevens of dat AVROTROS in dat geval een onredelijk voordeel geniet. Gelet op het voorgaande behoeven de overige stellingen van partijen geen verdere bespreking meer.

4.17. Eisers zullen als de in het ongelijk gestelde partij in de proceskosten worden veroordeeld. De kosten aan de zijde van AVROTROS worden begroot op:

- griffierecht	613,00	
- salaris advocaat	904,00	(2,0 punten × tarief € 452,00)
Totaal	€ 1.517,00	

4.18. De nakosten, waarvan AVROTROS betaling vordert, zullen op de in het dictum weergegeven wijze worden begroot.

5. De beslissing

De rechtbank:

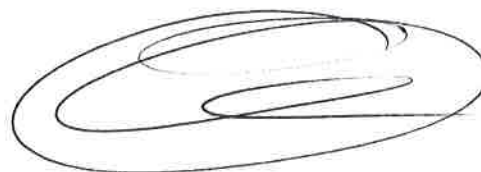
5.1. wijst de vorderingen af;

5.2. veroordeelt eisers in de proceskosten, aan de zijde van AVROTROS tot op heden begroot op € 1.517,00, alsmede, onder de voorwaarde dat zij niet binnen 14 dagen na aanschrijving door AVROTROS volledig aan dit vonnis voldoen, in de na dit vonnis

ontstane kosten, begroot op € 131,00 aan salaris advocaat, te vermeerderen, indien betekening van het vonnis heeft plaatsgevonden, met een bedrag van € 68,00 aan salaris advocaat en de exploitkosten van betekening van het vonnis;

5.3. verklaart dit vonnis wat betreft de kostenveroordeling uitvoerbaar bij voorraad.

Dit vonnis is gewezen door mr. P.K. Oosterling – van der Maarel en in het openbaar uitgesproken op 13 april 2016.

Voor grosse
13 APR. 2016
De griffier van de rechtbank
Midden-Nederland

